

ספר משלי פרק ו

- (א) בְּנֵי אִם עֲרַבְתָּ לְרַעַךְ תִּקְעֶתָ לְזֶר כַּפִּיךָ:
(ב) נֹקֶשֶׁת בְּאִמְרֵי פִיךָ נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ:
(ג) עֲשֵׂה זֹאת אִפּוֹא בְּנֵי וְהִנְצִל כִּי בָאתָ בְּכַף רַעַךְ לֶךָ הִתְרַפַּס וְרָהֵב רַעֲיֶיךָ:
(ד) אֵל תִּתֵּן שִׁנְהָ לְעֵינֶיךָ וּתְנוּמָה לְעַפְפֵּיךָ:
(ה) הִנְצִל כַּצְּבִי מִיַּד וּכְצַפּוֹר מִיַּד יְקוֹשׁ:

שמות רבה פרשת יתרו פרשה כז, אות ט

ד"א וישמע יתרו הה"ד (ירמיה ב) שמעו דבר ה' בית יעקב זש"ה (משלי ו) בני אם ערבת לרעך, אמר רבי נחמיה נאמרה על החברים כל הימים שאדם חבר לא איכפת לו בצבור ואינו נענש עליו, נתמנה אדם בראש ונטל טלית לא יאמר לטובתי אני נזקק לא איכפת לי בצבור אלא כל טורח הצבור עליו, אם ראה אדם מעביר בייא על חבירו או עובר עבירה ולא ממחה בידו הוא נענש עליו, ורוח הקדש צווחת בני אם ערבת לרעך, אתה ערב עליו תקעת לזר כפיך, אמר לו הקדוש ברוך הוא אתה הכנסת עצמך לזירה, ומי שהוא מכניס עצמו לזירה או ניצוח או נוצח, א"ל הקדוש ברוך הוא אני ואתה עומדים בזירה או נצחת או נצחתי, (שם / משלי ו) נוקשת באמרי פיך, אין אמרי אלא הוראת תורה, שנא' (שם / משלי ז) בני שמור אמרי, וכן (שם משלי ד) לאמרי הט אזנך (שם משלי ו) עשה זאת איפוא בני והנצל כי באת בכף רעך, אלא תן רצונך לידע מה לעשות, והואיל והכנסת עצמך לערבות זה ליעשות ראש, לך התרפס באבק רגליהם של שרים וגדולים ממך, הה"ד (שם משלי ו) ורהב רעך, ואין רהב אלא מלכות שנאמר (תהלים פז) אזכיר רהב, ואם לאו דמך בראשך כדם צבי ואיל, הה"ד (משלי ו) הנצל כצבי מיד, (כמ"ש בפרשת ויגש בבראשית רבה).

ורבנין אמרינן "בני אם ערבת לרעך" – אלו ישראל שהם ערבים בינן לבין הקדוש ברוך הוא, חביבים ישראל שנקראו רעים שנאמר (תהלים קכב) למען אחי ורעי, ומה היתה ערבותן אלא בשעה שהקב"ה בא ליתן את התורה לא קבלוה אחת מן האומות אלא ישראל, משל למלך שהיה לו שדה והיה מבקש למוסרה לאריסים קרא לראשון ואמר לו תקבל אתה השדה הזו, א"ל אין בי כח קשה הימני, וכן לשני ולשלישי ולרביעי ולא קבלוה ממנו, וקרא לחמישי ואמר לו תקבל אתה השדה הזו א"ל הן, על מנת לפולחה, אמר לו הן, משנכנס לתוכו הובירה, על מי המלך מקפיד על אותם שאמרו אין אנו יכולין לקבלה או על מי שקבלה עליו ומשקבלה עליו נכנס בה והובירה – לא על זה שקבלה, כך כשנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני לא הניח אומה שלא הרתיק עליה ולא קבלו עליהם לשמרה, וכשבא אצל ישראל אמרו (שמות כד) "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", לכך בדין הוא שתשמעו, הוי (ירמיה ב) שמעו דבר ה' בית יעקב ואם לאו תענשו בערבות, הוי "בני אם ערבת לרעך".

שפת אמת שמות פרשת יתרו

במד' בני אם ערבת כו'. זכו בני' להיות נקראים בני' ע"י שהכניסו עצמם בערבות לתקן כל הבריאה באמרם "כל א"ד ה' נעשה." ובאמת בכח כללות ישראל לעשות הכל. וז"ש "ויענו כ"ה יחדו." שא"י לאמר כדברים האלה רק כללות ישראל ממש. כמ"ש עושי דברו לשמוע כו'. כמו מה"ש ע"י שעושים רק שליחות הבורא ית'. כוחו כביכול מעורב ומשותף בהם. כמו כן וגדולה מזה מעלת בני' כשהם א' בהתכללות כראוי. וזה הי' הכנה לתורה כמ"ש ואהבת לרעך כמוך כלל גדול בתורה. לכן נאמרו עשרת הדיברות בלשון יחיד.

והנה סיום הפ' והמדרש תקעת לזר כפיך כו' לך התרפס כו'. לבאר הענין כי באמת כל עבודת בני' שלוחי המקום ב"ה לתקן ולהעלות כל הבריאה. כי עצמות בני' מצדם הם קדמו לכל הבריאה והם נשמת אלקי בלבד. רק נכנסו בערבות הנ"ל. ועי"ז הגם שבאו אח"כ למכשולים. בטוחים הם כי יהי' נגמר בעזה"י הכל על ידיהם. ואחר החטא הוסיפו בתשובה לתקן ולהעלות ניצוצי קדושה עוד יותר ממקודם. כאשר חכמים הגידו לא היו ראוי' בני' לאותו מעשה רק להורות תשובה. לזה אמר רהב רעיק. הרבה עליו רעים. והענין הוא קרבות יתרו כמ"ש במד' "ה' עוזי ומעוזי כו'." עוזי בחי' הדיברות והתורה קודם החטא. מעוזי אחר החטא. שהצטרכו עזר הש"י להחזירם אל התורה [כענין שכ' במ"א ב' הבחי' אתה נרי ואתה תאיר נרי]. ועי"ז אליך גוים יבואו. שמע יתרו כו'.

וענין יתרו הוא התקרבות הניצוצי קדושה שהי' נמצא באומות. כמ"ש חז"ל "שלא הניח ע"ז שלא עבדה." ועי"ז נתקרבו כל הכחות שהי' מעורב באומות. ונק' יתרו כי העיקר הם בני'. רק שהוא מעלה יתירה שקירבו בני' גם כוחות הרשעים. לכן הקדים מעשה יתרו לקבלת התורה שלא ליתן פתחון פה לאומות שע"י שנבדלו בני' נתרחקו הם. רק אדרבא ע"י התקרבות והתרוממות בני'. האירו מרחוק גם להאומות שיוכלו לעלות ולהתקרב על ידיהם תחת כנפי השכינה.

ויש מחלוקת אי יתרו בא קודם מ"ת או אחר מ"ת. ויתכן שהכל אמת. יש יתרו קודם מ"ת. ויש יתרו אחר מ"ת. שע"י החטא ונתעלו בתשובה. חזרו שנית להעלות מהאומות עוד יותר ניצוצי קדושה כנ"ל. וכ"ז נכלל בשם יתרו. כי אין זה עיקר המכוון.

ע"פ המדרש בראשית. והארץ הי' תהו מעשיהם של רשעים. אור מעשיהן של צדיקים. במי חפץ. ת"ל אור כי טוב ע"ש. הענין כנ"ל כי בוודאי דבר גדול הוא להעלות מעשיהן של רשעים כאשר חכמים הגידו כשם שקילוסו ית' עולה מפי הצדיקים בג"ע. כן קילוסו עולה מרשעים בגיהנם. מכ"ש מי שמזכה לחייבא ומהפכו לטוב בעודנו בעוה"ז. עכ"ז אמר האור כי טוב שהקב"ה חפץ בבחי' צדיקים גמורים: